

DE KRACHT VAN OUDERS IN ACTIE

WERKGROEP DE KRACHT VAN PREVENTIE

Marjon Schagen, Toine Wentink, Christa Kuijper, Amy van Grieken, Jantine van Rijckevorsel-Scheele, Marijke van Dongen, Hanneke Torij, Anja van den Berg-Bakker en Carolien Holst

Preventieve opvoedondersteuning op buurtniveau en de inzet van formele en informele netwerken kunnen de druk op het jeugdzorgstelsel verminderen door de preventieve werking en het bevorderen van de eigen kracht. De werkgroep De Kracht van Preventie richt zich daarom op de kracht van informele opvoedondersteuning en bestudeert de werking en effectiviteit van de interventie Ouders in Actie, die door CJG Rijnmond aangeboden wordt.

Elke ouder vraagt zich wel eens af 'Doe ik het wel goed? Zijn problemen die ik tegenkom in de opvoeding normaal? Hoe zouden andere ouders daarmee omgaan?' Het is dan prettig om bij familie, vrienden of buren om advies te kunnen vragen. Wereldwijd bestaan diverse hulpgroepen waar ouders terecht kunnen voor ondersteuning en advies. Ze worden geleid door professionals of een (getrainde) vrijwilliger. Ouders in Actie is een van deze initiatieven, uitgevoerd in verschillende Rotterdamse wijken en voor diverse culturele groepen.

SUCCESVOL PROGRAMMA

Door de interventie Ouders in Actie te onderzoeken, krijgen we inzicht in de effecten, werkzame elementen en benodigde condities voor secundaire preventie op buurtniveau. Hierdoor kan de preventieve methodiek verder ontwikkeld worden. Daarnaast leveren de onderzoeken informatie voor bruikbare kennisproducten voor zittende en toekomstige professionals in het preventieve veld.

Met Ouders in Actie hebben we een succesvol programma op buurtniveau in handen, gericht op preventieve opvoedondersteuning voor ouders van kinderen tussen 2 en 18 jaar. Getrainde vrijwilligers, geworven op lokale plaatsen zoals ouderkamers, huizen van de wijk of moskeeën, vormen begeleidingsgroepen vanuit hun eigen netwerk. Zo komen we ook in contact met de moeilijk bereikbare groepen, zoals Eritrese of Somalische ouders. De verbinding tussen het informele en formele netwerk is hierbij belangrijk; door elkaar te vinden en naar elkaar te verwijzen, kan vroegtijdig de juiste ondersteuning worden geboden. Informeel waar het kan, professioneel waar het nodig is. Het draagt bovendien bij aan het versterken van de wijk.

WERKZAME ELEMENTEN

De vrijwilligers organiseren en leiden themagerichte groepsbijeenkomsten, met hulp van passende werkvormen. Het gaat bijvoorbeeld over opvoeden en culturen, opvoeden en geld, of sociale media. Onderzoek naar de werkzame elementen van Ouders in Actie toont aan dat de interventie onder meer zo krachtig is door de laagdrempeligheid. De bijeenkomsten zijn in de wijk en soms in de eigen taal. "Vaak gaat opvoeden over emoties of ingewikkelde onderwerpen," vertelt Ouders in Actie-projectleider Marjon Schagen. "Dit bespreken gaat gemakkelijker wanneer ouders hun moedertaal kunnen spreken." Dat er wordt gewerkt met getrainde vrijwilligers draagt eveneens bij aan het effect.

Tijdens de groepsbijeenkomsten leren ouders elkaar kennen, waardoor hun sociale netwerk verbreedt. Ze delen ervaringen, leren van elkaar en ontdekken dat zij niet de enige zijn met vragen. Daardoor groeit het zelfvertrouwen. Na een paar bijeenkomsten begint praten over opvoeden vanzelfsprekender te worden en durven ouders meer te vragen. Ook over lastige onderwerpen zoals angsten, schulden of seksualiteit. Het zorgt ervoor dat alledaagse opvoedvragen

worden genormaliseerd en niet uitmonden in problemen. Zo kunnen spanningen binnen gezinnen worden verminderd en kan inzet van professionele hulp worden voorkomen of effectiever worden ingezet.

ANDERE DOELGROEPEN

We werken aan de doorontwikkeling van Ouders in Actie naar andere doelgroepen, zoals vaders en vluchtelinggezinnen. Een eerste bijeenkomst voor Syrische vluchtelinggezinnen is al geweest. "Deze groep heeft veel vragen," vertelt Marjon. "We merken dat deze ouders niet uit zichzelf bij het Centrum voor Jeugd en Gezin of andere partners komen. Overleven is hun prioriteit, na een vlucht, wonen in een AZC en daarna een leven als statushouder." Tijdens deze nieuwe groepsbijeenkomsten gaat het voornamelijk over basisvragen als: hoe werkt het in Nederland als je een baby krijgt, welke vaccinaties krijgen kinderen of wat is het alarm dat elke eerste maandag van de maand afgaat? De Ouder in Actie die deze groep begeleidt maakt het mogelijk om over deze onderwerpen te spreken en heeft, net als alle andere Ouders in Actie, een brugfunctie naar (professionele) organisaties.

Tot slot is, met focusgroepen en interviews, onderzocht welke behoefte vaders hebben op het gebied van opvoedondersteuning. Door het goede netwerk van de werkgroep bereikten we vaders van verschillende leeftijden, met diverse achtergronden en uit verschillende werelddelen. Op basis van de onderzoeksresultaten wordt een nieuw initiatief ontwikkeld: Vaders in Actie. Het trainingsmateriaal wordt aangepast voor deze nieuwe doelgroep. Een getrainde mannelijke Ouder in Actie, die in het sociaal domein heeft gewerkt en tolk is, werft vrijwilligers. Ook zal hij samen met een van de projectleiders de toekomstige Vaders in Actie trainen. Marjon: "In gesprek gaan over opvoeden is belangrijk en er is behoefte aan meer. Zo zei een van de vaders tijdens een vaderbijeenkomst: Opvoeden is ook van vaders. Wij doen het niet minder of beter dan de moeders, maar anders."

ONDERZOEK

Om zicht te krijgen op effecten en werkzame elementen van Ouders in Actie is eerst literatuuronderzoek verricht om te zien wat elders op basis van onderzoek is

bevonden over dit type ‘non-professionele’ interventies. Vervolgens is kwalitatief empirisch onderzoek verricht bij Ouders in Actie om de ervaringen van deelnemers, vrijwilligers en betrokken professionals te inventariseren.

Het literatuuronderzoek richtte zich op internationale evaluaties van interventies vergelijkbaar met Ouders in Actie, waarbij ouders bijeen worden gebracht onder leiding van een vrijwilliger of ervaringsdeskundige en over opvoedvraagstukken praten. De evaluaties betroffen acht verschillende interventies. Deze acht interventies verschilden trouwens behoorlijk in onder andere doelgroep, thematiek, duur van de interventie en opleiding van de vrijwilligers.

Een heel duidelijk patroon van gemeten effecten komt niet uit de evaluaties – mede door verschillende uitkomstmaten en methoden. Soms worden effecten wel, dan weer niet gemeten – en verschillende keren is het effect wel significant, maar de effectgrootte beperkt.

Uit het literatuuronderzoek komen wel aanwijzingen voor de volgende mogelijke effecten van interventies zoals Ouders in Actie. Dit type interventies draagt mogelijk bij aan de kennis over de ontwikkeling van kinderen en aan opvoedvaardigheden. Ook zou het zelfvertrouwen en de veerkracht van de ouders versterkt worden. Er is geen invloed gevonden op ervaren stress. Wel dragen dergelijke interventies bij aan (ervaren) sociale steun tijdens en kort na de interventie – op de lange termijn evenwel niet. In een gecontroleerde studie bleek dat de interventie leidde tot minder probleemgedrag bij kinderen, een lagere intensiteit van problemen en minder zorgen bij ouders.

De kwalitatieve empirische onderzoeken van Ouders in Actie richtten zich op de ervaringen van deelnemende ouders en op de rol van vrijwilligers in de interventie. Door observatie en interviews met diverse betrokkenen zijn data verzameld.

De door de deelnemende ouders ervaren effecten van Ouders in Actie sluiten nauw aan bij de mogelijke effecten die uit het literatuuronderzoek kwamen. Ouders rapporteren ontwikkeling van hun opvoedvaardigheden, onder meer tot uiting komend in meer praten en een meer ontspannen opvoeding. Over de ontwikkeling van het sociaal kapitaal wordt uitgebreid gerapporteerd. Soms ontwikkelen zich netwerken die ook buiten de interventie actief zijn. In ieder geval wordt sociale

steun ervaren, vooral in de vorm van emotionele steun en informatie-uitwisseling. De ‘appraisal support’ in de groepen helpt de ouders om meer zelfvertrouwen te krijgen en zich minder onzeker te voelen. Ouders vertellen dat ze beter weten wat ze moeten doen in moeilijke situaties – of daar minder tegen op te zien. Op deze wijze draagt Ouders in Actie bij aan de normalisering van opvoeding.

Eén van de ‘werkzame elementen’ van Ouders in Actie is de inzet van vrijwilligers als begeleiders van de oudergroepen. Uit het onderzoek blijkt dat de meerwaarde van de vrijwilligers onder meer gezien wordt als drempelverlagend, omdat een deel van de ouders mogelijk gemakkelijker met hen over opvoedvragen praat dan met professionals. Het belang van de inzet van vrijwilligers is wat dat betreft onomstreden. De vrijwilligers fungeren als een ‘verlengde arm’ van de professionele ondersteuning.

De lokale ondersteuning van de vrijwilligers door professionals varieert wel flink. De welzijnswerkers die dit moeten doen, hebben daar heel verschillende opvattingen over. Het lijkt erop dat de vrijwilligers, en daarmee de oudergroepen, op lange termijn wat beter functioneren als er meer professionele ondersteuning wordt geboden. De behoefte van de vrijwilligers gaat daarbij ook uit naar organisatorische ondersteuning, zoals: werving van deelnemers, het regelen van faciliteiten en plannen van bijeenkomsten.

De onderzoeker beveelt daarom aan om de verbinding tussen professionals en vrijwilligers wat te verstevigen: ten behoeve van de continuïteit van de organisatie, maar ook bijvoorbeeld voor de signalering van jeugdproblematiek richting professionals. Ouders in Actie zou daarvoor wat meer gebonden kunnen worden aan het lokale welzijnswerk in Huizen van de Wijk, of bijvoorbeeld een plek kunnen krijgen binnen scholen of kinderdagverblijven. Uiteraard is het van belang om te bewaken dat daarmee geen drempels voor ouders worden opgeworpen.

LEES VERDER

- Horrevorts, E. en J. van Rijckevorsel-Scheele (2016), Ouders in Actie. Een literatuurstudie naar het effect van non-professionele hulpgroepen voor ouders met opvoedvragen. Rotterdam: Erasmus Medisch Centrum, Hogeschool Rotterdam.

- Verdegaaal, R. (2018), Ouders in Actie. An investigation of experiences of parents with a peer group intervention. Rotterdam: gemeente Rotterdam afdeling Onderzoek en Business Intelligence (masterthesis Vrije Universiteit).
- Thielman, L. (2018), The role and position of volunteers in Ouders in Actie. An early pedagogic intervention. Rotterdam: gemeente Rotterdam afdeling Onderzoek en Business Intelligence (masterthesis Vrije Universiteit).